

å se flest mulig forskjellige arter i løpet av et begrenset tidsrom. På denne måten kan fuglekikking sees som en sport, der det eksisterer en rekke ulike grener. Konkurransen om sjeldne funn kan føre til opphetede diskusjoner om «kryssbarheten» av funnet.

Også her er kjønnsdimensjonen sentral. Forfatteren hevder at en typisk fuglekikker gir uttrykk for en homososial tevlingsinnrettet form for maskulinitet. De som «vinner» konkurransen er de som er villige til å ofre alt annet for aktiviteten, og idealtypen her er en fraskilt mann – livssituasjonen skyldes at han naturligvis ikke er til å leve med. Bare de aller mest erfarne fuglekikkere kan stille seg utenfor denne konkurransen og likevel nyte respekt.

Synet blant menn er at kvinnene i miljøet ikke er like opptatt av konkurransen, men verdsetter de sosiale og estetiske sidene ved aktiviteten. Blant annet vises det til en blogg av en kvinne som ikke en gang tar seg bryet med å navngi artene hun observerer, men som har et vennskapelig og moderlig forhold til fuglene. Analysen av fuglekikkingen som kjønnet aktivitet er skarpsindig, selv om den kunne hatt flere nyanser.

Reiserapporter fra «fugleturer» i inn- og utland er tematisert i et eget kapittel. Den mest interessante observasjonen her er vel her de koloniale assosiasjonene som gjør seg gjeldende ved lesingen av denne sjangeren.

Brorparten av boka dreier seg om kryssing, artsjakt og konkurranse, noe som kan gi et forkjært bilde av det som er en mangslungen aktivitet. Fuglekikking lar seg ikke redusere bare til disse elementene, noe forfatteren berører i sitt siste kapittel. Her tas det opp flere interessante perspektiver som vi gjerne kunne ha hørt mer om. Opplevelse og estetikk framstår som en fellesnevner for utøverne, og ofte inneholder selv nøkterne feltrapporter naturlyriske elementer. «Naturen» i fuglekikkernes

verden kan imidlertid være konstruert på en særegen måte, slik at også en søppelplass som tiltrekker fugleliv kan bli «natur».

Også miljøvernaspektet er viktig for utøverne. Forfatteren påpeker at dette ikke er noe nytt, men at denne dimensjonen har kommet mer i forgrunnen de senere år. Kanskje er det snarere slik at fuglefolket her har vært i front lenge? Her til lands kan en vise til et klassisk verk som *Rovfuglene og viltpleien* (1952) av Yngvar Hagen, som førte til en debatt som på sikt førte til konkrete fredningstiltak. Og da åkerriksa sluttet å «krekse» på norsk jordbruksjord i tiårene etter krigen fikk man et tydelig eksempel på hvordan modernisering og strukturrasjonalisering kunne innvirke på naturen rundt oss.

Tidligere hadde man som kjent en kanarifugl i gruvene for å vise når det var fare på ferde, og i vår tid har fuglene en funksjon som miljøbarometer. Utviklingen er skremmende, og Rachel Carsons dystopi *The silent spring* (1962) synes å rykke stadig nærmere. I sin fine studie viser Susanne Nylund Skog oss også at *engasjementet* er et fellestrekk ved fuglekikkernes fortellinger. I dag trenger vi dette engasjementet mer enn noen gang.

Lotta Fernstål og Charlotte Hyltén-Cavallius 2018. *Romska liv och platser: Berättelser om att leva och överleva i 1900-talets Sverige*. Stockholm, Stockholmia förlag. 243 s. Illustrert.

Anmeldt av Ida Tolgensbakk

Denne boka er resultatet av et årelangt prosjekt, med oppstart i 2013, som har inkludert mange menneskers arbeid og flere institusjoner. Vi er nok flere som har hørt om prosjektet i ulike sammenhenger, og gledet oss til å lese mer. Det har endt i en monografi der seks tematisk atskilte, krono-

logisk ordna kapitler forteller historien til svenske romer i Stockholmsområdet basert på de aktuelle menneskene sine egne opplysninger, og i stor grad med deres egne ord. Boka bygger på et variert empirisk materiale: kart, fotografier, offentlige arkiv og nyhetsreportasjer, men framfor alt på livshistoriske intervjuer med svenske romer. Boka danner et mangefasettert bilde av livsvilkår for en utsatt minoritet i og omkring 1900-tallets Stockholm og vil være interessant for mange. Den skildrer menneskerettskamp så vel som lokalhistorie, hverdagsliv og familiehistorie på en levende og opplysende måte. Selv om forfatterne er forskere og har et forskerperspektiv på materialet sitt, lar de ikke teori og metode stå i veien for den levende fortellingen.

Boka er spekket med gode illustrasjoner. Kartmaterialet har fått en tiltalende utforming og god plass, og selv om fotografiene oftest stammer fra majoritetsbefolkningens mediesynsvinkel og statens arkiver, gjør billedtekstene at menneskene som skildres på bildene vises levendegjøres for leseren og vises respekt. Dette er en viktig dimensjon ved publikasjonen. Gruppen har fått liten plass i svensk historieskriving, og jeg håper den innbydende innpakningen av et engasjerende materiale bidrar til at boka får en videre lesekrete enn bare de som er spesielt interessert. Sist i boka står en omfattende kilde- og litteraturliste som kommer til å være av stor betydning for de som ønsker seg enda mer informasjon, eller skal bygge videre på arbeidet – av personlige eller forskningsmessige årsaker.

Svenske romers menneskerettighetskamp skildres i boka langt på vei som en framskrittsfortelling, der utdanning og retten til fast bosetting gradvis kjempes fram – med og mot myndighetenes og majoritetssvenskers hjelp. Det er et grundig forskerarbeid og skrivearbeid som ligger bak, og mange detaljer som likevel til sammen lager et over-

siktlig narrativ. Likevel skulle jeg kanskje ønske meg at forfatterne i noe større grad tok opp internasjonale perspektiver på romske folk. For en norsk leser er kontrastene store: ønsket om fast bosetting har vært mindre uttalt, og forsøkene på bosetting mindre vellykkede i Norge enn i Sverige. Det kan hende det skyldes at den norske minoriteten er svært liten, men det kan også være andre forhold som ligger til grunn for disse ulikhetene. Løfter man blikket til Europa som helhet, er det åpenbart at de felles (forutsetningene i) kulturelle særtrekk i møte med ofte rasistisk nasjonal politikk har fått ulike konsekvenser i ulike land. Det kunne vært fint om boka på grunnlag av det ekstremt rike materialet prosjektet sitter på kunne ha antydnet noen forklaringer. Et overordnet blikk kunne også ha vært opplysende i enkelte sidespor av boka, noen av den typen som bare gjør leseren nysgjerrig, andre av den typen som har mer prinsipiell betydning. Et eksempel fra en norsk lezers ståsted: Hva er det som gjør at betegnelsene *rom* og *resande* brukes noe om hverandre i dette materialet, om mennesker og grupper som i det svenske lovverket omfattes av den nasjonale minoriteten romer, når dette er definert som to ulike grupper i Norge – romer og romanifolk/tatere? Et annet eksempel: Den røde tråden i boka og det som skildres som svenske romers historie er på mange måter kampen for bofasthet, en kamp mot regelen (som siteres å være) at romer ikke fikk bo samme sted mer enn et par-tre uker (s. 23). Det er forståelig at man søker å fjerne seg fra kunstens (og ofte majoritetsbefolkningens) romantisering av det frie «sigøynerlivet». Boka slår fast på mange ulike måter at det nomadiske livet var påtvunget av et ugjestmildt majoritetssamfunn. Hvordan henger det sammen med opplysningen om at romernes egen sedvane var at man ikke skulle bo på et sted der noen hadde dødd (s. 158–159)? Et løftet blikk/videre perspektiv

kunne vært med på å vise fram kompleksiteten i relasjonene mellom ulike grupper i gruppa, og til storsamfunnet. Denne innvendingen står ikke i veien for at jeg synes prosjektet og bokas fokus i stort er svært vellykket. I utgangspunktet er temaet for boka paradoksalt: en nasjonal fortelling om et reisende folk med lokalhistorisk vinkling. Befolkningsgruppa rom har både historisk og i dag hatt transnasjonale familieband, næringsveier og livshistorier. Nasjonalstatens grenser og hovedstadens landskap kan dermed virke som begrensende rammer for en fortelling om deres liv. Men på mange måter er prosjektet og bokas grep med å fokusere på Stockholmsområdet vellykket. Nomadisk befolkning forsvinner ellers lett av syne når perspektivet er stedlig. Her holder tvert imot stedet fortellingen fast, og gir innsikt i plassens betydning både for bofast, nomadisk og bosettende befolkning. Vi får en følelse av stedligheten i det nomadiske, noe som er lokalhistorisk så vel som prinsipielt interessant.

Likevel blir man av og til litt forvirret som leser når boka nærmest i forbifarten nevner episoder, mennesker eller fenomener som strekker seg bortover Stockholm eller også over landegrensene. For eksempel nevner informanten Sabrina sine «mostrar» som tilhørte en gruppe rom som kom til Sverige fra Russland, et helt delkapittel skildrer småendingen Axel Mirano som reiste verden rundt med sitt sirkusnummer, og flere ganger nevnes det at man utførte sesongarbeid, eller i perioder bodde, i Danmark. Dette blir hengene litt i luften når boka konsentrerer seg om Stockholm. Som leser blir man nysgjerrig på i hvor stor grad romske stockholmere på 1900-tallet hadde større/videre horisonter enn majoritetsbefolkningen, eller om dette er unntak. Like fullt er det forståelig og rettferdiggjort at bokas hovedfortelling konsentrerer seg om mennesker, steder og hendelser i og rundt

Stockholm. Informantene har hatt sine liv der. Leserne – enten de kommer fra Stockholm eller ei, og om de er romer eller ei, gis en ny synsvinkel på kjente og ukjente steder i byregionen.

Romska liv och platser har et uttalt mål om å løfte fram det som kalles et «skjult kulturlandskap» i Stockholm. Det er et godt begrep. Mange mennesker forsvinner ut av historien, eller snarere Historien, fordi de ikke selv har etterlatt seg materielle spor. Det kan være på grunn av mobilitet, eller fattigdom, eller begge deler, eller av helt andre grunner. Disse individenes skjulte kulturlandskap er ikke knyttet til faste bygninger eller hyllemeter i arkivene, men det betyr ikke at det ikke finnes. Landskapet finnes i minner så vel som i mer diskrete fysiske spor, om man bare vet hvor man skal lete. Prosjektet og boka viser at det er mulig å fortelle også slike individers og gruppers historie. Slik sett er det et eksempel til etterfølgelse.

Lars-Eric Jönsson og Fredrik Nilsson 2017.
Kulturhistoria: En etnologisk metodbok.
Lund Studies in Arts and Cultural Science,
vol. 13. Lund, Lunds Universitet, 164 s.

Anmeldt av Tone Hellesund

I denne svenske metodeboken tar forfatterne oss med på en reise fra hummerens betydning på overklassens overdådige middagsbord, til spritsmuglere i mellomkrigstiden og til spørrelistene om innføring av fjernsyn i Sverige på 1960-tallet, samt en rekke andre temaer. Dette er en interessant og vellykket metodebok, og den anbefales absolutt for studenter, både på høyere og lavere nivå, som ønsker å arbeide med kulturhistorisk materiale.

Jeg opplever at boken har to hovedmål:
1) Å gi en innføring i teoritradisjoner og